

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Directorivm Inqvisorvm F. Nicolai Eymerici Ordinis Prædicatorum

Nicolaus <Eymericus>

Venetiis, 1607

quaestio 67. An inimici capitales admitti possint ad testificandum, &c.

urn:nbn:de:hbz:466:1-13589

datum posteriora dicta veriora esse, Prioribus de positionibus erit standum, ita Couarruias lib. 2. varia. resol. cap. 13. nu. 9. & Ioannes Roias sing. 206. incipien. Testis qui contra.

Sententia de reuocatio primo dicto et procedit, cum dictum fuit contra quolibet.

Rursus, hac sententia de reuocatio primo dicto, & de fide adhibenda secundo, non modo procedit quando deponentes testificantur contra se, & contra complices suos; quod apertissime indicat practatus textus in dicto c. accusatus. §. licet, de heret. lib. 6. sed etiam cum deponunt simpliciter contra alios quoslibet. ita videtur velle, ex quo indistincte loquuntur, Zanchinus tract. de heret. c. 14. nu. 5. Repertorium Inquisitorum verbo, testes. §. sed ponamus. & Arelatanus practato loco, contra quam velle videatur Couarruias lib. 2. varia. resol. c. 13. nu. 9. ubi dicit, non temere Romanum Pontificem commemorasse, testimonium ibi exhiberi a testificante contra se ipsum & criminis socios, cum maxima sit veritatis presumptio propria culpa cognitio, & eius apud iudicem professio.

Opinio Couarruias reiecta.

Verum, dico quod cum hoc sit favore fidei concessum, & fauor fidei equaliter reperitur tam in testificante contra se & complices suos, quam contra quoslibet alios tertios delinquentes profecto in omnibus hac sententia locum habebit. Rursus, textus etiam in dicto §. licet, satis indicare videtur hanc sententiam Couarruiam, dum ait: Stari debet tam contra te, quam contra reliquos attestantibus eorundem: Nam dum reliquos, dicit Romanus Pontifex, omnes complectitur. l. cum optio. ff. de optione legata. ibi: Reliquorum appellatione omnes ad Marium pertinent.

Secundo dicto quando non stetur in causa fidei.

Postremo, prefata sententia de stando secunde depositioni, vera est, cum quis in secundo dicto reuelat heresim & delictum: secus si negat, cum prius de heresi deposuisset, vt si quis prius dixisset in iudicio, Bucerum negasse purgatorium; deinde vero hoc retractasset: quia hoc casu priori dicto stabitur, non secundo. Repertorium Inquisitorum verbo testes. §. sed ponamus. & §. seq. & Zanchinus tract. de heret. cap. 14. nu. 5. ubi pulchram huius dicti rationem assignant: quoniam ex quo alloqui potuit reum, presumitur corruptus & subornatus, ideoque primo dicto erit standum.

Illud tamen verum est, ob reuocationem non nihil priori testimonio detrabi: quod quantum sit, arbitrio iudicantis relinquitur, talis autem testis velut falsus puniendus videtur: de cuius pena alibi scripsimus, & Repertory & Zanchini sententiam sequitur Couarruias lib. 2. varia. resol. cap. 13. nu. 9. quibus libenter subscribo, in quo prudentissime animaduertendum est, ne ob huiusmodi reuocationes delictum heresis impunitum quadoque relinquatur. vide ad hanc materiam, si plures desideras Felinum in cap. cum in tua. de testibus. Alciarum tracta. de presump. regula 2. presump. ne 29. & Albertinum in c. 1. de heret. lib. 6. q. 16. nu. 72. & multis sequent.

Q V A E S T I O LXVI.

An infames & criminosi in testes recipi valeant in causa fidei.

Sexagesima sexta questio est: Verum Inquisitor infames & criminosos, aut seruos contra dominos, possit licite admittere ad agendum, seu testificandum in causa fidei?

Respondemus quod sic: unde Archid. in c. Accusatus. de heret. lib. 6. in §. licet. super ver. excepti. dicit ita: Tanta est labes criminis heretici, quod ad eius accusationem etiam serui aduersus dominos, & quilibet criminosi, etiam infames aduersus quemlibet admittuntur, ut 2. q. 7. §. huic opponitur. Ad idem ea. q. cap. Pagani. §. in hoc, & §. sed quaritur. & extra de simo. c. Si dominus. & c. Tanta. Et idem est in alijs criminibus exceptis, scilicet in simonia, in sacrilegio, & in crimine lesa maiestatis. 25. q. 3. Saue.

De criminosis satis etiam in c. In fidei, de heret. lib. 6. ubi participes & socij criminis admittuntur, vt dictum est supra q. 64.

De infamibus etiam patet; quia periuri de iure sunt infames, & tamen periuri admittuntur, vt patet in cap. Accusatus. §. licet. & dictum supra quest. proxima.

COMMENT. CXV.

Qua ad hanc questionem spectant abunde sunt a nobis exposita supra super q. 64. & 65. qua propterea non erunt amplius hoc loco inutiliter repetenda. interim video Zanchinum tract. de heret. cap. 13. & Bernardum Comensem in Lucerna Inquisitorum, verbo, testis. §. 18.

Criminosi autem testes & quilibet inhabiles in hac causa admittuntur ad testimonium dicendum, siue agatur contra Saeculares siue contra Regulares, vt optime notat Panormitanus in cap. licet. Heli. de simo. num. 20. super glo. in verbo. indifferenter.

Quod vero Eymericus scribit hinc ex sententia Archidiaconi, vt delicti in detestationem huius criminis etiam seruos admitti ad testificandum contra dominos, verissimum est, praesertim in defectum aliarum probationum.

Ceterum obseruandum est plerumque seruorum, immo quidem, & famulorum dictis modica fide esse adhibendam, eam dominis suis infensissimi esse soleant.

Iam non solum serui contra dominos admittuntur, sed et cum opus est aduersus eosdem dominos, immo quidem & aduersus extraneos torquentur, vt Salycetus & alij optime scripserunt, in l. 1. c. de quest. per extum ibidem cuius haec sunt verba: Questio nem de seruis contra dominos haberi non oportet, exceptis adulterij criminibus, item fraudatifficis accusationibus, & crimine maiestatis, quod ad salutem principes pertinet haec ibi. Adde Ioannem Roiam singul. 183. incipien. Seruus r. 6. est torquendus, & Simancam de cath. in sit. ti. 61. de seruis num. 13. & Panormitanum in cap. cum in conplatione. in fine, extra de reg. iuris.

Q V A E S T I O LXVII.

An inimici capitales admitti possint ad testificandum, &c.

Sexage-

Exagesima septima quæstio est: Vt inquisitor inimicos capitales alicuius delati possit in causa fidei ad testificandum, seu agendum admittere contra illum?

Respondemus quod non: unde Archid. in c. Accusatus. §. licet, de hære. lib. 6. super uer. exceptum. præmissis quo modo in crimine hæresis, & alijs criminibus exceptis admittuntur ad testificandum, agendum serui contra dominos suos; & criminosis, & infames, contra quemlibet, ut habitum est supra quæst. proxima dicitur sic: non tamen intelligas, quod in hoc crimine inimicus capitalis admittatur ad accusationem, & quod in c. 2. & de simon. Licet Heli. in fi. & c. Per tuas.

De hoc satis notat Host. in summa. de accus. §. quis possit. Et Archid. in c. Ut officium. §. uerum. de hære. lib. 6. super uer. testium. in fi. dicit sic; Debent etiam Inquisitores per se, inquirere de inimicitia testium, cum is, contra quem inquiritur, de talibus nequeat diuinare quid quisque dicit. Quia ubi potest testibus graue periculum imminere, testium nomina delato non publicantur, ut in c. Statuta de hære. lib. 6. Idem dicit dominus Guido Fulcodius post Clemens iiii. in fine illarum, & 5. quæstionum, quas fecit ad Inquisitores.

COMMENT. GXVI.

In hac quæstione Emericus unam proponit exceptionem in hoc crimine, quæ obijci possit aduersus testes, videlicet, Inimicitiam capitalem: hæc enim testem repellit prorsus in hoc tribunali.

Optimo autem consilio de hoc differit auctor hoc loco: nam cum in superioribus docuisset, testes inhabiles in hoc crimine favore fidei admitti ad testificandum, dubitari poterat, an etiam inimici capitales admitterentur.

Iura quibus utitur auctor, optime probant suam sententiam, quæ vera est, & cõis. sancitaq; iam olim duobus illis sapientissimis prælatorum concilijs Biterrensi, & Narbonensi, in quorum illo cap. 13. ita scriptum est: Illis tantum exceptionibus fidem testium euacuantibus in totum, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, ut sunt conspirationes, & inimicitie capitales. hæc ibi in Narbonensi vero c. 25. ita: Illis tantum exceptionibus, fidem testium ex toto euacuantibus, quæ non ex zelo iustitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur, ut sunt conspirationes & inimicitie capitales. hæc ibi concordat rex. in c. repellatur in c. meminimus, & in c. cõ oporteat. de accusa. & in c. si testes. 49. 3. & alibi sæpe. tradit Gondissalvus tract. de hære. q. 13. nu. 13. & ceteri quos retuli supra in hac 3. parte tituli de defensionibus reorum. nu. 118. ubi pauca quedam dixi de capitali inimicitia, quæ ei instituto conueniebant: nunc vero cetera sunt tradenda quæ & cognitu necessaria, & vsu sunt frequentia.

Nusquam autem reis magis nocere potest inimicitia testium, quam in hoc tribunali cõ ipsi nomina testificantium non aperiatur, sicut in alijs delictis feritur: solet, & ob id Emericus hunc locum de cogni-

A scedis inimicis capitalibus. egregie tractauit 3. p. nu. 118. & seq. præscribens modos uarios, quibus Inquisitores intelligant, an testes inimici sint reo nec ne.

Causas uero ex quibus inimicitia talis oritur, paucissimas tradidit auctor præcitato loco. ceterum cum ea res sit magni ponderis in hac causa, ut lectoribus plenius satisfaciam, visum est nec indecens nec inutile, referre hic ex varijs locis, & iurisperitorum responsis causas, ex quibus iuste credantur capitales inimicitie oriri, ut cum cognita fuerint, testificantium dicta repellant.

Sunt qui dicant iudicantium arbitrio esse relinquendum definire quæ inimicitie dicantur capitales: propterea quod à iure nominatim causæ præscriptæ nõ sunt. Fel. in c. cõ oporteat. de accusa. nu. 5. Maria. Soc. in c. repellantur. nu. 13. & Grammetius cons. 57. incip. In causa mihi transmissa. nu. 9. quos alij recentiores sequuntur. Verum ne de nouo arbitrari oporteat, ac ne in arbitrando propter humanam fragilitatem in re tam graui decipiamur; tutius erit in hac re aliorum arbitrium sequi. quamquam non diffitear hanc facultatem non esse iudici denegandam, cum possint occurrere casus, ex quibus oriuntur inimicitie, quos alij nondum præuiderunt.

In Hispania legibus septipartitis nominatim traduntur causæ plurimæ, ob quas vnus in alterum iure dicere testimonium prohibeatur. nam in l. 22. p. 3. tit. 16. sapientissimè, & prudentissimè ita scriptum est. Malquerencia mueue a los omes muchas ve-

gadas de manera que maguer son sabidores de la verdad que non la quieren dezir ante dizen el contrario. E por ende defendemos, que ningun ome que sea omiziado con otro de grand enemistad que non pueda ser testigo contra el en ningun pleyto si la enemistad fuere de pariente que le aya muerto, o que se aya trabaado de matar a el mismo, o si le ouieffe accusado, o enfiado sobre tal cosa que si le fuera prouado ouiera de receblir muerte por ello, o perdimiento de miembro, o echaniento de tierra, o perdimiento de la mayor partida de sus bienes. Ca por qualquier destas maneras, que aya enemistad entre los omes non deuen testiguar los vnos contra los otros en quanto la enemistad durare. hæc tunc ibi.

Quorum uerborum hæc est sententia latine uerumque reddita. Prohibemus ne quisquam, qui magnam gerit cum altero inimicitiam, contra illum in aliqua causa possit esse testis: ut si inimicitia sit cõtracta ob consanguineos occisos: aut quia testis conatus est occidere eum, contra quem uult testificari: uel accusauit eum de delicto, quod si fauisset probatum, sequeretur uel mors, uel membri

abscissio, uel exilium, uel amissio maioris partis bonorum; nam ob singulas ex causis prædictis non potest unus contra alterum esse testis, durante inimicitia. ac talis quidem est legis sententia.

Prima ergo causa capitalis inimicitie oritur cõtra eum qui occidit consanguineum meum, ita Bart. in l. 4. §. ff. de adimen. legatis, & Hyppolitus Marfilus in l. 1. §. præterea. ff. de quæst. per rextum in l. lex Cornelia. ff. de iniurijs. addit Socinus in cap. repellantur. de accusa. nu. 14. non solum esse effectum mihi inimicium capitalem, qui consanguineum meum

Quæ inimicitia sit capitalis arbitrio iudicantis relinquitur.

Legis Hispania notat causæ capitalis inimicitie.

Legis sententia qualis.

Causæ multæ capitalis inimicitie ordine relatæ.

inter-

interfecit, sed etiam si tantum dederit operam, ut interficeretur.

2. *Causa.*

Alterca causa capitalis inimicitie oritur, quoties quis conatus est occidere eum, contra quem vult testificari. ita docet eleganter Emericus, 3. p. n. 118. ibi: vel mors fuit intentata. ubi paulo post addit elegantem rationem, cur talis sit a testimonio merito repellendus; ibi: propter quod presumitur.

3. *Causa.*

Tertia causa, qua proxima superioris videtur explicatio, oritur ex solis nimis de occidendo. glossa in l. licet, ff. de recept. arbit. verbo, capitales. Alexander consil. 14. incipien. Ponderatus. nu. 3. lib. 3. Grammaticus consil. 57. incipien. In causa mihi transmissa, nu. 8. Abbas in cap. repellantur. nu. 4. de accusatio. Cardinalis in cap. cum oporteat. de accusatio. quo loco Ioannes Anania num. 7. optime dicit, hoc tunc procedere (secundum Baldum in l. metum. C. de eo quod me. cau.) quando is qui minatur aut est potens ad id faciendum quod minatur, aut est solitus minas suas executioni mandare, iuxta notata per Doctores in simili in l. 1. C. unde vi. & in l. ut uim. ff. de inst. & iure. quod refert. & sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. prae. ff. de quest.

4. *Causa.*

Quarto inimicitia capitalis oritur ex insidijs paratis vitae eius contra quem is qui paravit vult testificari. glo. in §. inimicitia. verbo, si capitales, inst. de excusa. tuto. Emericus supra 3. par. nu. 118. vers. repellitur igitur ibi: seu ea quae sunt ad mortem inductiva, atque via. tales enim sunt insidiae.

5. *Causa.*

Quinto nascitur ex eo, quod quis accusavit aliquem de causa capitali, ut verbi gratia de homicidio, crimine lese maiestatis, rapina, crimine nefando veneris, praeposteri, adulterio, seu quolibet alio delicto ex quo nascitur infamia, quod si fuisset probatum, imposita fuisset poena mortis, abscissionis membri, aut publicationis omnium, vel maioris partis honorum, aut exilij. Bart. in l. 4. §. ff. de adimen. legatis. glossa in dicta l. 3. verbo, capitales. ff. de recept. arbit. glossa melior, & apertior in d. §. inimicitia. verbo, si capitales. inst. de excusa. tuto. Abbas in c. accedens, ut lite non contest. & in cap. repellantur. num. 4. de accusat. Zabarella in cap. cum oporteat. num. 12. de accusat. & alij per hos relati.

6. *Causa.*

Sexto oritur inimicitia, qua repellit testem quoties, licet non accusaverit aliquem de crimine capitali, deposuit tamen in causa criminali contra eum. Abbas Ioannes de Anania, Socinus, & alij in c. c. P. Manconella, de accusatio. faciunt tradita per glossam, Bartolum, & Doctores, in l. 3. ff. de testib. & per Specula. tit. de teste §. 1. in prin. adde omnino Grammaticum consil. 46. incip. In causa magni Tristani. num. 4. & seq.

7. *Causa.*

Septimo oritur capitalis inimicitia, ex eo quod aliquis eum, qui modo contra se testificatur, detinuit aliquando in vinculis. Feinus in cap. repellantur. de accusatio. nu. 3. versic. adde quod si tenuit. Grammaticus consil. 46. incip. In causa magni Tristani. nu. 1. & 2. hac autem inimicitia semper durae praesumitur, nisi contrarium probetur, ut docuit Baldus in l. non ignorabit. C. ad exhiben. qua inimicitia tunc cresceret vehementius contra carcerantem si in dicta carceratione fuisset inaceratos torturae suppositus, ut idem admonent.

Octavo oritur ex sola iniuriarum prolatione. Baldus in c. veniens. circa finem de iureiurando. quem sequitur Iason in l. procuratoribus. C. de procura. Marsilius in dicta l. 1. §. praeterea. ff. de questio. ubi ita quandoque indicatum fuisse testatorem idem Marsilius consil. 3. incipien. Saepae ac saepius decrevit. Thomas Grammaticus voto 6. incip. In causa excellentis Comitis. nu. 4. & 5. & alij, quos prudens ommitto. exempla talia esse possunt: appellare virum coniugatum cornutum, siue uxorem eius meretricem: item si quis virum honestum dixerit, ebrinum: monachum dixerit, apostatam a sua religione: presbyterum dixerit, simoniacum: advocatum appellaverit, impostorem: procuratorem, cavillatorem: iudicem, acceptorem personarum; tabellionem, falsarium: mercatorem, monetarium, seu pecunias tondeum. & his similia: atque ut uno verbo dicam, verbum iniuriosum dicitur, cum siue in genere, siue in specie delictum aliquod commissum licet committentis non sit, alicui impropere, ut notant Bartolus, Baldus & communiter Doctores, in l. 3. ff. de liberis, & posthumis. Faber, Aretinus, Ioannes de Platea, & alij, in §. 2. inst. de iniurijs.

Sed in hoc multum considerare oportet personam inter quas conuicia sunt prolata: personae enim viles, & infames, quemadmodum parum curant honorem, ita quoque facile ad proferendas iniurias prorumpunt, quarum etiam facillime obliuiscuntur, & mox reconciliantur; quod virilibus feminis solet frequentissime contingere: nobiles autem & ingenui non sunt ita iudicandi: ac inter hos verè dixeris, ob conuicia oriri inimicitias capitales.

Rursus, plurimum consideranda est Provincia, & civitatum consuetudo: sunt enim quaedam iniuria in una Provincia, qua in alia non solent pro conuicijs accipi.

Nunquid autem iniura fiat dicendo alicui; mentiris tradit Bart. in l. si quis extraneus. de acquir. hered. ubi iniuriam fieri dicit. idem sentiendam est cum alieni dicitur; tu es spurcius, quam vis vera spurcius sit. Thomas Grammaticus decis. 37. incip. Magnificus Carolus. qua tamen si quis effugere velit postquam prolata sunt obseruet cautelam quamquam tradit Thomas Ferrarius.

Item oritur capitalis inimicitia, ex eo quod quis alterius uxorem tenet marito inuito reclamante, ac repugnante. Antonius de Butrio, & Baldus, & alij, in c. accedens. el. 2. ut lite non contesta. quos sequitur Marsilius in d. l. 1. §. praeterea. ff. de questio. nu. 23. adduntque; idem esse intelligendum de eo qui terram alterius tenet quod intelligit etiam per vim, ut villas, agros, prata, domos, & similia, ex quorum fructibus commodum suscipiat.

Quod autem de uxore dictum est; idem est sentias de sororibus, & alijs faminis nobis coniunctis, quarum honor vel infamia nos plurimum potest afficere, quarum pudicitia si attentata solum fuerit, nobis infertur iniuria, per textum in §. 2. inst. de iniurijs. ubi: Siue quis matrem familias, aut praetextatam, praetextatam ve asseclatus fuerit: siue cuius pudicitia attentata esse dicitur. hac ibi. Concordat textus in l. item apud Laboon. §. si quis virgines. ff. de iniurijs. quoniam ex his factis inhonestis, & impudi-

impudicus infamia generatur, & iniuria infertur, A
 & inde inimicitia inter viros honestos, & probos
 nascitur. l. 1. cum ibi notatis. ff. quibus vt indig. glo.
 in l. sororem. C. eod. tit. Ioannes Anania in cap. cum
 oporteat. num. 6. extra de accus.

Ad hac non potest esse testis in criminibus exce- 13. Causa.
 ptis qui dudum fuerat inimicus, si recenter est recon-
 ciliatus. c. 1. accusatores. el. 1. 3. quæst. 5. cuius ver-
 ba sunt: Accusatores & testes esse non possunt, qui
 ante hestertum diem, aut nudius tertius inimici
 fuerunt: ne irati nocere cupiant, vel læsi se vlcisci
 velint. hæc ibi. vbi id notant Præpositus, & Tur-
 recr. & Fely. in c. eam te. de reser. vers. infidelitas.
 Alex. consil. 99. incip. In causa inquisitionis.
 Grammaticus, consil. 57. incip. In causa mihi trans-
 missa, num. 8. Alcizius tract. de psum. regu. 2. pra-
 sumptione 11. Innoc. in cap. cum oporteat. de ac-
 cusa. Marsilius in dicto l. 1. §. præterea. num. 4. ff.
 de quæst. sequitur Anton. Gomez to. 3. varia. resol.
 c. 22. num. 14.

Item oritur inimicitia capitalis, si quis alteri
 moueat questionem status, asserens, videlicet eum
 esse libertum non ingenuum natum, aut esse seruū,
 iuxta textum in §. item is. instit. de accusatio. tut.
 in c. glo. ibidem, verbo, pupillorum. ita Accur-
 sus in §. inimicitie. verbo, si capitales. instit. de ac-
 cusa. tut. argumento textus in c. p. frequens. de re-
 stitutio. spolia. glossa in authen. de teste. §. si quis ve-
 ro, verbo, quæstiones. Bald. in l. athlet. a. §. dant re-
 missionem. ff. de excusatio. tuto.

Item descendentes ab inimico capitali præsu- 14. Causa.
 muntur etiam inimici, & ideo à testimonio repe-
 lluntur. l. athlet. a. §. dat remissionem. ff. de excusat.
 tut. vbi id notant. Bald. & communiter Doct. quos
 sequitur Ant. Gomez loco proxime citato eadem-
 que ratione collaterales vsque ad quartum gradū
 reputantur inimici. argumento textus in l. lex Cor-
 nelia. §. 1. ff. de iniurijs, & ita tenet Bald. in d. §. dat
 remissionem proxime citato, & Marsilius in d. l. 1.
 §. præterea. num. 103. ff. de quæst.

Item oritur capitalis inimicitia, cū quis mouet
 alicui quæstionē de omnibus bonis, aut de maiori bo-
 norum parte. ita in d. l. 22. partita 3. tit. 16. quam
 initio huius commentarij retuli, quod ipsum asse-
 runt etiam multi ex illis, quos adduxi in præceden-
 tibus, & Fely. in cap. quoties, de testibus, num. 5.
 Panormitanus in cap. 1. nu. 3. de indicijs. idem Pa-
 normitanus, in cap. repellantur. de accus. nu. 4. Ioā-
 nes de Anania in c. cum oporteat. de accus. num. 6.
 Alex. consil. 99. incipien. In causa accusationis. lib.
 1. & alij per hos relati. Huius cause ratio non est
 difficilis, quoniam ex ablatione, vel retentione aut
 omnium aut maioris partis, bonorū, vita nō medio-
 criter læditur, quā sine alimentis trāstingere nō pos-
 sumus: bona enim temporalia vita hominis dicuntur,
 vt notatur, in l. advocati. C. de duo. diuer. iud.

Huc spectant quæ docet Felymus in cap. repellā-
 tur. de accusatio. num. 4. vers. item adde dum ait
 Si ego contaxi inimicitiam cum vno de vna fa-
 milia, presumitur quod omnes de familia sua
 sint mihi inimici vsque ad quartum gradum in-
 clusiuē, & voluit Bald. in l. si vafallus. el. 1. in tit. si
 de feudo fuer. cont. hæc Fel. tenet quoque Ange-
 lus consil. 248. incip. In splendidiſſima ciuitate. &
 Alexander de Imola cōsil. 24. incip. Animaduersis
 his. lib. 2. & Grammaticus consil. 13. incip. In cau-
 sa istorum.

Idem sentiendum est, cum quæstio est de magna
 pecuniarum quantitate, vt voluit Bar. in l. 3. ff. de
 testib. ad quod facit doctrina Baldi in l. parentes. C.
 de test. vbi causam civilem magnam equiparat cau-
 sa criminali. quos sequitur Marsilius, in d. l. 1. §.
 præterea. num. 23. ff. de quæst.

Item presumuntur inimici mei qui cū meis ini- 15. Causa.
 micis commorantur, & propterea à testimonio meri-
 to repelluntur. cap. accusatoribus. 3. q. 5. vbi Gemin-
 ianus, & alij, & cap. repellantur, & c. cum oporteat.
 de accusa. hinc amicus inimici mei non admit-
 tetur ad me accusandum, neque ad testimoniū con-
 tra me dicendum, præsertim si cum meo inimico sit
 magna iūctus amicitia, vt præcitatis locis plenē no-
 tatur. id ipsum sentias de eo, qui fecit (vt nostri lo-
 quuntur) parentelā seu confederationem cum inimi-
 co meo capitali, vt voluit Bal. in l. liberi. C. de inoffi.
 testa. vbi de hoc copiose agitur per Doctores.

Item oritur inimicitia capitalis, cum quis offen-
 dit alium in persona vel in rebus. de rebus proxime
 dictum est, de persona id asserit Bald. in l. in his. ff.
 sol. matri. quem sequitur Marsilius in d. l. 1. §. præ-
 terea. ff. de quæstio. quod docuit etiā eleganter ap-
 positis exemplis Eymericus supra 3. par. num. 118.
 ibi vel vulnera graua, & lethalia, quæ sunt in pri-
 mis procedunt, cum in honesto modo aliquis corpo-
 ralem iniuriam pertulit, vt si cui pugna seu alapa
 sit inflicta; aut fustibus sit pulsatus, seu cāna: quod
 genus iniuriæ magnam opinionem hominū asfert in-
 famiam, & dedecus, per textum singularem in §.
 2. instit. de iniurijs ibi: Cum quis pugno pulsatus,
 aut fustibus caesus, vel etiam verberatus erit, &c. &
 docet copiose Antonius Gomez to. 3. varia. resol. u.
 cap. 6. num. 1. & seq.

Idem loco habet in eo qui contrabit amicitiam
 cū meis inimicis: is enim inimicus meus recte dicitur,
 vt latē & verē probat Thomas Grammaticus
 consil. 24. incip. Et quia nihil ita. num. 6. vol. 2. &
 Iaf. in liberi. C. de inoffi. testam.

Idem sentias quoties quis alterum in facie vul-
 nerauit, præsertim si turpis in vultu remaneat cic-
 atrix. Alex. consil. 99. incipien. In causa inquisitionis,
 quem sequitur Marsilius in dicta l. 1. §. præ-

Tandem non ineptē quis dicat eos esse inimi-
 cos censendos, & propterea fortassis à testimonio
 repellendos, qui sunt de aliqua familia, seu fa-
 ctione alteri familie, & factioni contraria, quales
 sunt Guelphi, & Gibellini in tota Italia, & in sin-
 gulis ferē vrbibus est vna aliqua familia potens, &
 nobilis alteri contraria; nam horum testimonium
 mutuo contra se non esset fortē facile admittendū.
 Baldus, in lege vnica. C. de rapt. virgin. quem
 Q9 sequitur

13. Causa.

14. Causa.

15. Causa.

16. Causa.

Causa.

Causa.

Causa.

Quid sit
 tur verba
 iniuriam.

Perfonam
 est haberi
 ratio in con-
 ticip.

Causa.

Ex hinc
 si modo
 e quine
 clarū
 re violat
 l. itur
 citia.

sequitur Ioannes Royas singulari 200. incip. Te-
stis inimicus, nu. 8.

Verū in hac parte multo iudicio opus est: nam si
testes spectat & essent virtutis & probitatis, etiā in
his predictis talis sinistra suspicio cessaret, quam-
vis in alijs multū esset consideranda: solent enim sepe
homines ex huiusmodi familijs & factionibus vehe-
mēter inter se inimici esse: in alijs vero iam penitus
ista cessat, quāvis aliquādo inimicitia intercesserit.

Atque ex his & alijs huiusmodi causis arbitrio
iudicantis prudenter cognoscendis inimicitia capi-
talis dicitur oriri, quā ubi probata fuerit, testem
repellit, ut paulo post dicam'.

Superiores
causae inimi-
citiae quādo
procedant.

Iam superiora locum habent etiam si inimicitia
contracta esset culpa eius contra quem deponitur,
ut scribunt communiter Doctores in dicto c. repel-
lantur. de accusatio. glossa singularis in d. l. athlet. c.
§. dat remissionem. ff. de excusatio. tuto. quam sequi-
tur Antonius Gomez tom. 3. varia. resolutio. c. 12.
nu. 14. vers. quod etiam extendit.

Item habent locum quoties subest causa inimi-
citiae, unde verisimiliter oriri possit, quamvis testis di-
cat & asserat se nō esse inimicum. Innocentius in c.
cum l. & A. de sentent. & re iud. Bar. in l. 1. ff. de
his quibus ut indig. Abbas in c. repellantur. de ac-
cusatio. & alij, quos refert & sequitur Antonius
Gomez tom. 3. varia. resolu. c. 12. nu. 14. & Gram-
maticus voto. 24. incip. In causa Nicolai. nu. 1.

Quando ces-
sent superio-
res causae ini-
micitiae.

Superiora tamen omnia axiomata de inimicitia
bifariam potissimum limitantur. Primo quoties
reconciliatio inter inimicos intercessisset antiqua
& bene fundata. quādo autem intercessisset dicatur,
arbitrio iudicantis relinquitur: nam tunc cum ces-
set inimicitia causa, cessat etiam ratio, ob quam re-
pelli testes debeant. argum. tex in l. 3. §. fi. & l. seq.
ff. de adm. leg. ubi Bar. & communiter Doctores.

Rursus non procedunt quoties inimicitia esset
dolo procurata & fraude. eo enim progressa est hu-
mana audacia, ut sepe homines cum intelligunt in
aliquo gravi delicto aliquem posse contra eos testi-
ficari, fraudulenter prius quaesita causa cum eo
rixantur, eique sponte iniuriam inferunt, ut postea
eum repellere a testimonio possint; & ita liberen-
tur a crimine, quod re vera commiserunt. nam hoc
casu non debet talibus sua fraus patrocinari; ideo-
que talis offensus poterit admitti in testem contra
offensorem. ita Bar. in l. 1. §. cum quis. ff. de quaestio.
Bal. in l. sed & si quis. §. illud. ff. si quis cautio. Iaco-
bus de sancto Georgio in l. 2. ff. de testibus, & alij
quos refert & sequitur Antonius Gomez tom. 3.
varia. resolu. cap. 12. nu. 14. vers. ita etiam limita.

Quid obser-
vandum in
causis inimi-
citiae capita-
lis.

Deniq; admonet in superioribus causis, ac et
in alijs, ex quib. inimicitia capitalis oriri solet, mul-
tū esse consideranda personarum qualitatē: saepe n.
contingit, ut illa causa, qua sufficiens est ad produ-
cendam inimicitia capitale inter aliquos, in alijs
non sufficiat. contra vero sunt multi ita suapte in-
genio iniqui & malevoli, ut ex levi causa ingentes
concupiant animo iras aduersus alios, quos cum nō
possint, aut non audeant palam offendere, clam mo-
liuntur aduersus eos omnia iniquitatum genera. non
huiusmodi multos, & tales in primis reperitur in
curijs magnorum Principum; quos interdum alre-

rius felicitas, absque vlla alia causa in inimicitiam
concitatur. atque hoc est diligentissime in hoc tribu-
nali animaduertendum. hac enim quamvis non om-
nino repellat testes, tamen diminuent fidem illorū.

a ¶ Dicit sic, non tamen intelligas, quōd in hoc
crimine inimicus capitalis admittatur ad accusa-
tionem; &c.] Ex hoc EymERICI loco intelliges cor-
ruptam esse glossam Archidiaconi in c. accusatus.
§. licet. verbo. exceptum. de bar. lib. 6. quem hic ci-
tat auctor; nam sepe in omnibus vulgatis codicib.
affirmatiue legitur ita: & intelligas, quōd etiam in
hoc crimine, inimicus capitalis admittatur ad ac-
cusationem: nam proculdubio negatiue legendum
est ita; non tamen intelligas. quod etiam indicant
apertissime textus in hac sententiam ab Archidia-
cono citati, in quibus inimici capitales, & accusa-
re, & dicere testimonium prohibentur.

Ex quib. intelliges fortassis deceptum fuisse Ni-
colaeum Arelatanum tract. ae bar. notabili. 10. inci-
pien. Non ignoras. ubi dixit speciale esse in crimi-
ne haeresis, ut inimicus inimicum possit accusare.

b ¶ Idem dicit Dominus Guido Fulcodus, post
Clemens Quartus, &c.] Hic locus Guidonis Ful-
codij, cuius meminit EymERICUS valde est in signis
in hac causa, legiturque in q. 15. c. 17. ubi cum pra-
misset diligenter esse testes interrogandos, & in-
quirendas ab eis causas delictorū, seu depositionum,
subdit in hac verba: Et hoc dico cum tanta dilige-
tia faciendum, quia illis, contra quos inquiritur,
pracluditur uia iuris in notitia testium, & reddo-
dis interrogacionibus prout in iure fieri consu-
uit: & quanto magis eis pracluditur, tanto sollici-
tudo maior vobis incumbit; adeo quōd etiam de
inimicitia testium per vos debetis inquirere, cum
non possint alij diuinare, & nisi testes plene &
plane in omnibus concordauerint, melius est vo-
bis purgacionem indicere, uel differre senten-
tiam, quā damnare, haecenus ille.

QVAESTIO LXVIII.

An haereticus admittendus sit in te-
stem contra fidelem.

Exagefima octaua quaestio est: Vtrum in-
quisitor haereticum possit admittere, ad
testificandum in causa fidei contra fide-
lem, uel etiam pro fidei?

Respondemus quōd non: nam haeretici, & cri-
minosi regulariter sunt a testimonio repellendi,
nisi in quantum de iure inuenitur concessum: nō
inuenitur autem, quōd haereticus possit testificari
pro fidei, uel contra fidelem. Ad hoc est Archi-
diaconus, in c. In fidei. de haeret. lib. 6.

COMMENT. CXVII.

Num est axioma in hac quaestione, videlicet,
Haereticum non posse testificari neque contra
fidelem, neque pro fidei in causa haeresis. huius
axiomatis dua sunt, partes prior dubia est, poste-
rior autem satis facilis.

Et quātum ad primam partē spectat, hoc obser-
uandum